

2.8.2010

Sisäasiainministeriö
Maahanmuutto-osasto

hare@intermin.fi

Sisäasiainministeriön lausuntopyyntö 24.6.2010; SM077:00/2009

**HALLITUKSEN ESITYS LAIKSI KANSAINVÄLISTÄ SUOJELULA HAKEVAN
VASTAANOTOSTA; VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN LAUSUNTO**

1. Esityksen tarve ja tavoitteet

Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä lain tavoitetta saattaa vastaanottopalveluiden saajat keskenään nykyistä yhdenvertaisempaan asemaan riippumatta siitä, minkä vastaanotto- tai järjestelykeskuksen asiakkaiksi heidät on rekisteröity. Pidämme myönteisenä myös sitä, että eri viranomaisten vastuut ja roolit on esityksessä selkeytetty nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Tällä hetkellä kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää opetusta kansainvälistä suojelua hakeville oppivelvollisuusikäisille ja käytännöt kouluun pääsyssä vaihtelevatkin riippuen vastaanottokeskuksen sijaintipaikkakunnasta. Vähemmistövaltuutettu esittääkin, että ryhdyttäisiin pikaisesti valmistelemaan tarpeellisia lainmuutoksia, joilla oikeus perusopetukseen taataan kaikille Suomessa oleville lapsille sekä lisäksi turvapaikanhakijanuorille turvattaisiin mahdollisuus osallistua toisen asteen opetukseen.

2. Yksityiskohtaisia huomioita

5 § Lain soveltaminen alaikäisiin

Esitämme, että pykälään lisätään selvyiden vuoksi seuraava lause: *"Kaikkiin Suomessa oleskeleviin lapsiin sovelletaan myös lastensuojelulakia."* Lisäksi esitämme, että pykälään lisätään seuraava lause: *"Suoritettu arvio lapsen edun toteutumisesta tulee kirjata kaikkien alaikäisiä koskevien päätösten perusteluihin."*

Lisäksi olisi syytä eri keinoin vahvistaa viranomaisten lastensuojeluasiantuntemusta, jotta he nykyistä paremmin voisivat huomioida lapsen etua päätöksenteossaan (katso vähemmistövaltuutetun selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä, Helsinki 2010).

8 § Vastaanoton ohjaus

Pykälässä määrätään turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjaus ja suunnittelu sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpano Maahanmuuttovirastolle, joka on myös päätöksentekijä.

Maahanmuuttohallinnon keskittäminen yhden keskusviraston alaisuuteen yhdenmukaistaa ja tehostaa Maahanmuuttoviraston menettelyjä ja asiakaspalvelua. Vastaanoton ja päätöksen teon keskittämällä samalle virastolle saattaa toisaalta syntyä ongelmia oikeusturvan, luottamuksellisuuden ja läpinäkyvyyden osalta.

Vähemmistövaltuutettu korostaa, että tilanteessa, missä turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja päätöksenteko on keskitetty samaan virastoon, on ensiarvoisen tärkeää turvata järjestelmän läpinäkyvyys ja tehokas ulkopuolinen valvonta.

13 § Vastaanottopalvelujen saajat

Esityksen mukaan turvapaikanhakijalle, joka on unionin kansalainen tai häneen rinnastettava, annettaisiin vastaanottopalveluja vain siihen saakka, kun hän on saanut tiedoksi Maahanmuuttoviraston kielteisen päätöksen kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseensa.

Vähemmistövaltuutettu on tietoinen siitä, Suomessa maksettavaan toimeentulotukeen saattaa liittyä vetotekijöitä, jotka houkuttelevat hakemaan kansainvälistä suojelua Suomesta myös niissä tapauksissa joissa se on ilmeisen perusteetonta. Yhdenvertaisuusnäkökulmasta tietyn ryhmä asettaminen selvästi epäedullisempaan asemaan on kuitenkin ongelmallista. Vähemmistövaltuutettu ehdottaakin, että huolellisesti selvitetään myös muut vaihtoehdot, joilla perusteettomia hakemuksia voitaisiin torjua. Hallituksen esityksessä on selvitetty muiden pohjoismaiden sekä eräiden Euroopan maiden vastaanottojärjestelmiä. Selvityksestä ei käy ilmi, että näissä maissa turvapaikanhakijat asetettaisiin eriarvoiseen asemaan kansalaisuutensa perustella.

Vähemmistövaltuutettu pitää kuitenkin kannatettavana esitykseen sisältyvää mahdollisuutta tarjota unionin kansalaiselle tai häneen rinnastettavalle vastaanottopalveluja Maahanmuuttoviraston kielteisen päätöksen jälkeenkin erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

14 § Tietojen antaminen

Kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle kerrotaan vastaanottopalveluista, vastaanottoon liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, oikeusavusta sekä vastaanottoon liittyvissä kysymyksissä avustavista järjestöistä. Tiedot annetaan ehdotetun pykälän mukaan kirjallisesti hakijan äidinkielellä tai kielellä, jota hänen voidaan perustellusti olettaa ymmärtävän. Osa turvapaikanhakijoista on kuitenkin luku- ja kirjoitustaidottomia. On tärkeää turvata myös näiden henkilöiden oikeus saada tietoa vastaanotosta.

16 § Ilman huoltajaa olevan alaikäisen majoitus

Laissa tulisi lapsille taata pysyvä asumismuoto mahdollisimman pian maahan saapumisen jälkeen. Vähemmistövaltuutetun tekemän selvityksen mukaan lasta saatetaan turvapaikkaprosessin aikana siirtää useita kertoja ryhmäkodista toiseen.

Lapsen siirtyessä vastaanottokeskuksesta toiseen, voi koulunkäynti keskeytyä pitkäksi ajaksi, erityisesti mikäli siirto ajoittuu keskelle kouluvuotta. Mahdollisuus käydä koulua vaihtelee suuresti eri paikkakunnilla. Joissakin tapauksissa koulupaikka ei järjesty kesken kouluvuotta, kun luokat on jo täytetty, eivätkä kaikki kunnat tarjoa perusopetukseen valmistavaa opetusta. Turvapaikanhakijalapsille ja -nuorille, jotka ovat aloittaneet peruskoulun, tulisi turvata oikeus peruskoulun suorittamiseen. (katso vähemmistövaltuutetun selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä, Helsinki 2010).

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ryhmäkoteihin tulisi soveltaa lastensuojelulain 59 vaatimuksia ryhmäkoosta ja 60 §:n vaatimuksia henkilöstön määrästä. Katsomme, että tämä ei riitä, vaan vastaanottolaissa tulisi olla selkeä viittaus lastensuojelulain 59 ja 60 pykälisiin. Tämän lisäksi lastensuojelulakiin tulisi tehdä asiaa koskeva lisäys. Toissijainen vaihtoehto voisi olla se, että vastaanottolakiin tehtäisiin lisäys, jonka mukaan ryhmäkoteja on pidettävä lastensuojelulain 57 §:ssä mainittuina lastenkoteihin ja koulukoteihin muuna näihin rinnastettavina lastensuojelulaitoksina.

Vastaanottolain 16 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa voisi selvyiden vuoksi mainita, että perheryhmäkodin työntekijöihin sovelletaan lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002).

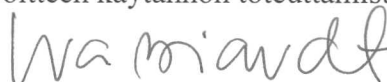
3 luku Ihmiskaupan uhrien auttaminen

Vähemmistövaltuutettu antoi kansallisen ihmiskaupparaportoinnina ensimmäisen kertomuksen ihmiskauppaa ja siihen liittyviä ilmiöitä sekä ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta 9.6.2010. Kertomuksessaan kansallinen ihmiskaupparaportointi antaa useita ihmiskaupan uhrien vastaanottoa ja auttamisjärjestelmää koskevia suosituksia (katso kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus s. 160 kohdat 1,2,3, 8,9,12 ja 13.).

44 § Vastaanoton asiakasrekisteriin talletettavat tiedot

Ehdotetun pykälän 3 kohdan mukaan vastaanoton asiakasrekisteriin saisi tallettaa tietoja, jotka koskevat turvapaikanhakijan terveydentilaa sekä 6 kohdan mukaan kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevaan hakemukseen liittyviä tietoja, jotka ovat tarpeen vastaanottopalvelujen järjestämiseksi. Vähemmistövaltuutetun näkemyksen mukaan luottamuksellisia ja salassa pidettäviä tietoja ei tule merkitä rekisteriin, ellei salassapitovelvoitteen käytännön toteuttamista ei pystytä turvaamaan.

Vähemmistövaltuutettu

Eva Biaudet

Ylitarkastaja

Päivi Keskitalo